

Edip Pilkus far skjulte i fire år en jødisk familie og fik tildelt en israelsk æresbevisning.

Muslimske albanere reddede jøder i tusindvis

Mange albanere gav husly til flygtende jøder. En amerikansk fotograf har nu dokumenteret historien.

En amerikansk-jødisk fotograf forsøger nu at fortælle historien om nogle af 2. verdenskrigs glemte helte: de muslimske albanere, som reddede tusinder af jødiske flygtninge fra døden.

Norman Gershman tog i 2003 til Albanien for at undersøge og dokumentere den mærkværdige historie og er nu klar med en fotoudstilling og en bog. Han interviewede og fotograferede albanere, der havde givet jøderne husly for ca. 65 år siden, samt deres nulevende efterkommere.

Ifølge Gershman skjulte mange albanere de flygtende jøder i flere år, selv om den handling kunne koste dem livet. Flygtningene blev behandlet som æresgæster og fik til tider nye navne og falske pas til deres videre rejse.

“De følte, at de var nødt til at handle på denne måde på grund af ‘besa’ – et æreskodeks, som ligger dybt i albansk kultur og de albanske muslimers tro”, forklarer Gershman, som håber, at udstillingen kan bygge bro mellem muslimer og jøder.

Udstilling om albanske redningsmænd

Kristeligt Dagblad 30. januar 2009

Udstillingen, “Besa – et æreskodeks – om muslimske albanere, der reddede jøder under holocaust”, åbnede på mindedagen for Holocaust den 27. januar i den arabisk-israelske by Ramle uden for Tel Aviv. Her fortælles historien om 17 af de 63 albanere, som gjorde albanerne til en del af de 22.000 personer, som Yad Vashem Museet har udpeget som dem, der gjorde det rigtige.

Udstillingen var ikke planlagt som en kommentar til krigen mellem Hamas og Israel. Ikke desto mindre kan en udstilling om, hvordan muslimske albanere reddede østeuropæiske jøder fra holocaust, godt tjene som en sådan.

Besa betyder direkte oversat “at holde et løfte” og er en del af den høfligheds- og æreskultur, der præger Balkan. Så da andre europæiske lande udleverede jøderne til nazisterne under Anden Verdenskrig, stod albanerne blandt de få, som valgte en anden vej - også når de gjaldt de jødiske flygtninge, der kom fra nabolandene.

Blandt andet fortæller *Enver Alia Sheqer* om sin far, at han var en hengiven muslim, hvis tro betød, at man kan nå Paradis, hvis man redder et liv. Da *Ali Sheqer Pashkaj* uden for sin forretning traf en gruppe tyskere på vej med albanske fanger og en jøde, som de ville skyde, inviterede han tyskerne indenfor. Han drak dem fulde og stak i smug en seddel til den unge jøde om, hvilken vej han kunne flygte. Under trusler om at hele landsbyen ville blive brændt ned, hvis han ikke fortalte, hvor den jødiske mand var blevet af, holdt han stadig på sin uskyld. Da tyskerne kørte, fandt han den unge mand i skoven og skjulte ham, til krigen var forbi.

I de næste tre måneder vil både arabiske og israelske skoleelever som et led i undervisningen besøge udstillingen, som er udarbejdet i samarbejde mellem Yad Vashem og bystyret i Ramle.

Udstillingen har tidligere været vist på Yad Vashem og i FN-bygningen i New York.

Manden med hatten

Mange kender historien om fabrikanten Oskar *Schindler* fra filmen *Schindlers liste* og ved, hvordan han frelste hundredvis af tyske og polske jøder fra Holocaust. Der har også været andre, mindre kendte eksempler på sådanne modige mennesker. Først i dag blev jeg selv opmærksom på den iranske diplomat *Abdol-Hossein Sardari*.

En gribende artikel fra BBC News fortæller historien om hvordan Sardari reddede mindst 2000 medlemmer af det samfund af iranske jøder som var bosat i Frankrig, da landet blev besat af nazisterne i 1940. Sardaris mod var særligt bemærkelsesværdigt, da det daværende iranske regime havde et nært forhold til Nazityskland. Sardari tilbragte sine sidste år i ubemærkethed i Storbritannien efter at have mistet diplomatpension og ejendom i sit hjemland efter revolutionen.

Abdol-Hossein Sardari.

Den iransk-fødte forfatter *Fariborz Mokhtari* udsendte sidste år en bog om Sardari, *In The Lion's Shadow*, som jeg prøve at få fat i. Det centrale citat fra BBC-artiklen er de sidste linjer, hvor Mokhtari siger dette:

"Mr. Mokhtari håber ved at fortælle sin historie gennem vidnesbyrd fra overlevende, at den vil blive udbredt til et større publikum, der har negative misforståelser omkring Iran og iranere."

"Her ser vi en muslimsk iraner, der vover sit liv, sin karriere, sin ejendom og alt muligt andet for at hjælpe nogle få iranere. For ham var der ingen forskel: Jeg er muslim, han er jøde, og hvad så?"

Han tror, at beretningen viser iranernes generelle tolerance, som ofte overses i det aktuelle politiske klima.

Dette er værd at huske i dagens politiske klima, hvor regimerne i Israel og Iran drømmer om krig mod hinanden, hvor antisemitisme og religiøs intolerance køres i stilling af diktaturet i Teheran og hvor dybest set tilfældige tilhørsforhold skygger for det grundlæggende vilkår, at vi alle uanset etnicitet og religiøst tilhørsforhold er mennesker. *Der er ingen forskel.*

"Den gode tyrker" – glemt af alle

Det armenske folkedrabs gerningsmænd var osmanniske tyrkere og kurdiske stammer i Østtyrkiet. Men der var også tyrkere og kurdere, der hjalp deres armenske landsmænd til at skjule sig eller flygte og derved reddede dem fra døden. Historien om 'den gode tyrker' går imidlertid ofte tabt og glemmes i en eftertid, der er præget af en armensk kamp mod tyrkisk folkedrabsbenægtelse.

Familiefortællinger

Det er sjældent, at historierne om de almindelige tyrkere og kurderne, der hjalp armeniere til at overleve under folkedrab, bliver nævnt ved mindebegivenheder, i armenske aviser eller i undervisning om folkedrab. Men i armenske familiers personlige fortællinger om overlevelse berettes der ofte om tyrkeres og kurderes hjælp.

Her er tre forskellige eksempler på disse fortællinger:

"I to-tre dage gik vi og fik meget lidt at spise. Endelig fandt vi min søster, som var flygtet. Så vandrede vi til Harput [by i det østlige Tyrkiet]. Der så vi tyrkere, og jeg ville løbe væk, men de var venlige tyrkere, sagde min mor. Hun sagde "Du skal bo hos dem nu. Der vil du være i sikkerhed", og det var jeg. Jeg arbejdede hos dem som stuepige og gjorde rent, men jeg var i sikkerhed og i live. Men jeg så ikke min mor i fem år."

"Mine egne forældre var små børn på det tidspunkt... ingen af dem ville have overlevet, hvis det ikke havde været for nogle af de tyrkiske familier, der hjalp dem."

"Min bedstefar kom fra en meget velhavende familie. Hans far var en meget respekteret advokat og fordi han var meget respekteret, og fordi han var på ekstremt god fod med de tyrkiske myndigheder, rådede de ham til at få sine to sønner ud af landet."

Hvorfor 'glemmes' den gode tyrker?

Den vigtigste årsag til, at fortællingerne om de gode tyrkere og kurdere 'glemmes' i dag, er, at det armenske folkedrab er så massivt benægtet af den tyrkiske stat. Når folkedrab diskuteres og mindes i dag, er forholdet mellem armeniere og tyrkere meget anstrengt. Den tyrkiske stat benægter hårdnakket folkedrabet eksempelvis ved at fremføre, at armenierne selv bar skylden for drabet, fordi de ville have deres egen stat, at antallet af døde armeniere er stærkt overdrevet, eller at de historiske begivenheder ikke passer ind i FN's folkedrabsdefinition.

Armeniernes vigtigste mål er anerkendelse af folkedrabet og en undskyldning fra den tyrkiske stat, og de kæmper for dette på mange forskellige fronter, både ved mindebegivenheder, i politik og i medierne. I denne kamp mod benægtelsen er der sjældent plads til andet end sort-hvide fremstillinger af folkedrabets historiske begivenhedsforløb, hvor linierne mellem godt og ondt, offer og gerningsmand, armenier og tyrker, trækkes meget skarpt op. Fortællingerne og mindet om de gode tyrkere og kurdere går tabt i denne kamp om historien, selv om de måske kunne have været inspirerende og lærerige eksempler på menneskeligt mod i et ellers mørkt kapitel af verdenshistorien.

En holocausthistorie med en happy ending

Filmen **Turkish Passport** fortæller historien om de tyrkiske diplomater, som reddede et stort antal jøder under 2. verdenskrig. Selv om Tyrkiet officielt var neutral i krigen, valgte de ikke at være det alligevel. Som den tyske besættelse skred frem og viste sit grimme ansigt, valgte de tyrkiske diplomater, der var tilknyttede europæiske ambassader, at finde en mulighed for at hjælpe disse mennesker og skabe lidt lys i mørket. I samme periode appellerede tyrkiske jøder, der var bosat i Europa, til de tyrkiske ambassader om at forny deres papirer for at bevise deres nationalitet, ligesom de søgte råd om deres vanskelige situation.

Mange tyrkiske jøder blev samlet på offentlige steder og sendt i lejre, på trods af deres tyrkiske pas. Så snart deres familier hørte om deres arrestationer, henvendte de sig til de tyrkiske konsulater, hvorefter de tyrkiske diplomater straks forsøgte at få deres borgere frigivet. Hvad enten de reddede dem ud af KZ-lejrene eller hev dem ud af togene på vej dertil, kunne disse tyrkiske statsborgere vende tilbage til Tyrkiet og derved blive reddet.

Diplomaterne reddede ikke kun livet for de jøder, der havde tilknytning til Tyrkiet. De reddede også jøder, som ellers var dødsdømte, ved at give dem tyrkiske pas. I denne mørke periode af historien, tændte deres handlinger lys og håb blandt de mennesker, som kunne rejse til Tyrkiet.

Turkish Passport er en halvdokumentarisk film, der bygger på interviews med nogle af de øjenvidner, der blev reddet under Holocaust og ført i tog til Istanbul. Ligeledes bygger den på udtalelser fra efterkommerne af de tyrkiske diplomater, som var med til at redde dem. Baseret på disse minder samt på billedarkiver og de historiske dokumenter, der er blevet indsamlet, giver film ikke blot give et indblik i krigstiden, men også i alle de uretfærdigheder, som de involverede oplevede:

Den generelle diskrimination af jøderne, husrazziaerne, arrestationerne, livet i internaterne og de folkemængder, der samlede sig foran de tyrkiske konsulater og ligeledes de personlige historier fra øjenvidner, der rejste med tog gennem et sønderrevet Europa til sikkerheden i Istanbul. Filmen demonstrerer, at så længe der findes gode mennesker, som er parat til at hjælpe, så kan ondskaben aldrig vinde!

Turkish Passport tog det fire år at færdiggøre. Der blev indsat forskellige teams i 6 forskellige lande, som intensivt gennemsøgte en mængde arkiver.

Resultatet af efterforskningen: I arkiverne fra blot Paris, Berlin og Hamburg, blev 3000 dokumenter indsamlet. Der blev også brugt hundredvis af dokumenter fra det tyrkiske udenrigsministerium, som ikke var blevet offentliggjort tidligere. *Yad Yashem Museet* i Jerusalem, som indeholder 80 millioner dokumenter, der er relaterede til Holocaust, indvilligede i at lade os gennemse deres arkiver som research til denne film.

Hvorfor denne film?

Hele Europa var indhyllet i mørke. Bombefly fløj over byerne, folk led under hungersnød, og fuglefløjt blev udskiftet med lyden af sirener. Da først den antisemitiske propaganda begyndte, så besatte den hele Europa. Jøder var forment adgang til offentlige steder og tvunget til at bære jødestjernen synligt på tøjet og senere i deres identifikationspapirer. Snart efter blev jøderne hevet ud af deres hjem og fra gaderne og sat i koncentrationslejre, hvor de blev udsat for sult og hårdt arbejde. Dem, der overlevede dette, blev sendt i gaskamre.

Da 2. Verdenskrig lakkede mod enden, intensiverede nazisterne deres jagt i sådan en grad, at de ingen midler skyede for at rense Europa for jøder. Nazisterne havde kendskab til de tyrkiske diplomaters forsøg på at redde jøder, så derfor blev de beordret til at undersøge identifikationspapirerne fra tyrkiske mere indgående. Efter at have vurderet situationen besluttede de tyrkiske diplomater at indkalde deres jødiske statsborgere til ambassaderne for at fortælle dem, at de ikke længere kunne garantere for deres sikkerhed. Derfor ville de sende dem til Istanbul med tog.

De jøder, som undgik den visse død ved at blive sendt i et af de 12 tog, som nåede sikkert frem til Istanbul, glemte aldrig de tyrkiske diplomater, som hjalp dem.

Araberne reddede jødiske liv

Ghassan Rubeiz i KD 21. september 2010

Hold fast i de gode fortællinger og lad dem inspirere vort fredsarbejde i dag, opfordrer Mellemøstkommentatoren Ghassan Rubeiz

Israels nuværende hårde lovgivning, som israelske lovgivere mener sikrer de arabiske borgeres loyalitet, afspejler spændinger og mistillid på begge sider af det arabisk-israelske skel.

Denne atmosfære får mange til at tro, at det at opretholde lighed mellem arabiske og jødiske borgere i Israel er usikkert eller unaturligt.

Men denne konklusion ignorerer fortiden.

Fjendskabet er ret nyt

Der har ikke altid været arabisk vrede mod jøder. Og det jødiske fjendskab mod arabere er forholdsvist nyt. Muslimer og jøder, begge semitiske folk, levede side om side i tolv hundrede år.

Mange aktivister på begge sider, der arbejder for at slå bro over den voksende kløft mellem jøder og arabere i Israel og på Vestbredden, henter opmuntring fra de positive fortællinger om sameksistens gennem historien.

De fleste mennesker i dag kender ikke til denne arv. Fortællingerne om muslimer, der har udvist barmhjertighed over for jøder under Holocaust burde være mere udbredte, men af en eller anden årsag forbliver de skjult.

Fortællinger om helte fra Nordafrika

I et nyere hæfte med titlen "The Role of the Righteous Muslim Persons", bringer *Fiyaz Mughal* med stolthed en række fortællinger om muslimer, der gav husly til jøder i deres hjem, på deres gårde og deres arbejdspladser under Holocaust. Heltene, der er beskrevet i denne bog, var fra det arabiske Nordafrika og Østeuropa.

Et af Mughals eksempler er *Si Ali Sakkat*: "I Tunesien flygtede 60 jødiske fanger fra en arbejdslejr i Axis og bankede på døren til Si Ali Sakkats gård, der udsatte sig selv for den risiko at gemme dem, indtil de blev reddet af de allierede styrker.

Dette burde ikke komme som en overraskelse for nogen, når man husker, at der havde været et blomstrende jødisk fællesskab i Mellemøsten frem til 1940'erne og 1950'erne, da nutidens spændinger overskyggede en historie om sameksistens.

I 2006 udgav forskeren *Robert Satloff* en bog med titlen: "Among the Righteous: Lost Stories from the Holocaust in Arab lands", som gav de gode nyheder om arabisk barmhjertighed en mere nøgtern kontekst.

I en artikel i *Washington Post* skrev han, at "araberne i disse lande var ikke så forskellige fra europæerne: Mens krigen rasede mod dem, lod de fleste stå til og gjorde ikke noget, mange deltog helt og villigt i forfølgelsen af jøderne og nogle få modige hjalp endda med at redde jøderne."

Nuværende konflikt gør blind for heltegerninger

Det er vigtigt at anerkende disse "modige få". Selvom det var begrænset, er sådanne heroiske handlinger inspirerende, og udbredelsen af dem er et udtryk for håb. Historier, der skildrer handlinger af moralsk mod på tværs af religiøse skel, må nødvendigvis fremme god vilje mellem alle mennesker, særligt mellem arabere og jøder.

Desværre, som i andre mellemøstlige spørgsmål, bliver muslimers opførsel under Holocaust opfattet gennem den forvrængede prisme af den nuværende arabisk-israelske konflikt. Vestlige medier forvrænger gerningerne yderligere ved uophørligt at fremhæve den retorik, der fremføres af provokerende arabiske og iranske politikere, der benægter eller nedtoner Holocaust.

Dette skaber et budskab om, at muslimer er antisemitiske og bidrager til en islamfobisk socialpolitisk stemning. Som følge heraf konkluderer mange i Israel og i Vesten, at rapporter om arabisk moralsk mod under nazisternes regering blot er distraktioner i vore dages sprængfarlige politiske kontekst.

Sådanne rapporter er ikke distraktioner. Ifølge de jødiske såvel som de arabiske hellige bøger, betyder det at redde ét liv, at hele menneskeheden er frelst. Endvidere kan det være en lægende for både arabere og jøder at inviteres til at tænke på Holocaust uden den arabisk-israelske konflikts kontekst.

Holocaust-metafor overdrives

Vi må minde os selv om, det bare var i det sidste århundrede, at konkurrerende statsbygning og en voksende nationalisme placerede arabere og jøder i en dødbringende politisk konflikt.

Arabisk modstand over for jøder er overvejende politisk; den er hovedsagelig et resultat af palæstinensisk lidelse og politisk ydmygelse. Tilsvarende er jødisk og kristen modstand mod arabere og muslimer blevet opildnet af terroraktioner begået af få, som påvirker millioner af menneskers omdømme.

Både arabere og jøder udtrykker deres frygt for fjenden for at tilføre troværdighed til deres moralske fortællinger med malplacerede og overdrevne referencer til den nazistiske periode.

Nogle jøder rationaliserer deres udførlige besættelsesstrukturer og bygger ekskluderende mure og checkpoints for at undgå et påstået fremtidigt Holocaust. Hvad angår araberne, er der nogle af dem, der rationaliserer voldshandlinger med påstanden om, at de lever i en nazistisk-lignende besættelse.

Fortællinger kan nedbryde mure

Der er dog en anden måde at opfatte appliceringen af Holocaust-fortællingen på nutiden: Historier om muslimer, der frelste jøder under Holocaust, fremmer fredsprocessen.

Skeptikeren, der stiller spørgsmålstegn ved betydningen af disse historier, går glip af pointen: Disse sandfærdige historier er moralfortællinger, der har potentiale til at nedbryde nogle af de mure, der er blevet opført mellem arabere og jøder.

Nutidens moralske helte er de arabere, der giver afkald på deres stolthed for at anerkende Israels eksistens; israelere, der ofrer bosættelser på Vestbredden for kunne afgøre konflikten; jøder, der taler for territorial tilbagetrækning for at ære det palæstinensiske håb om et land; og palæstinensere, der begrænser deres drømme om ubegrænset ret til tilbagevenden for at medvirke til den regionale sikkerhed.

De fortællinger om mod, som skete for 70 år siden, kan sammenlignes med den tapperhed, som bliver udvist af nutidige arabere og israelere, der har lært at tilgive og som arbejder hårdt for at skabe fred.

Holocaustbenægtelse i Mellemøsten udfordret

Hårdnakkede Holocaustbenægttere som Irans præsident *Mahmoud Ahmadinejad* lader sig næppe påvirke af historien om den arabiske redningsmand, men der er et stille skred i gang. Jordans prins *Hassan* har besøgt Auschwitz, og det første arabiske holocaustmuseum og forskningscenter åbnede i Nazaret i 2005.

På regeringsniveau er bogen om den arabiske redningsmand blevet varmt modtaget af flere arabiske stater. Dette er sikkert delvist sket, så landene kunne markere deres gode viljer over for bl.a. USA, men det har reelle konsekvenser.

Ghassan Rubeiz er arabisk-amerikansk kommentator og forhenværende mellemøstlig sekretær for Kirkernes Verdensråd. Denne artikel blev skrevet til *Common Ground News Service (CGNews)* og er oversat af *Vibeke Stubkjær*.

En arabisk redningsmand i Holocaust

Af Sune Bechmann, stud. mag i historie

Oskar Schindler og Raoul Wallenberg, som satte deres liv på spil for at redde jøder under 2. Verdenskrig er kendt af mange. Sammen med 21.000 andre, der risikerede deres liv, er de hædret som *Righteous Among the Nations*, der er staten Israels fornemste titel. Titlen gives til ikke-jøder, der reddede jøder under de nazistiske forfølgelser. Blandt de 44 nationaliteter repræsenteret i denne *Hall of Fame* er flest europæere, men også kinesere, brasilianere og en enkelt vietnameser.

En ting springer imidlertid i øjnene, når man ser på listen: Ikke én eneste araber har modtaget denne anerkendelse. Men hvordan kan det være, når Holocaust også fandt sted på arabisk jord?

Khaled Abdul-Wahab

Holocaust i Nordafrika

Men som der findes tyrkere, russere og danskere, der vovede livet for at redde jøder, findes der også arabere, der satte deres liv på spil. Holocaust fandt nemlig også sted i Nordafrika, hvor flertallet af indbyggerne er arabere. Fra 1940 til 1943 led cirka 500.000 jøder i Marokko, Algeriet, Tunesien og Libyen under fransk, tysk og italiensk tyranni. Jøderne fik frataget deres grundlæggende rettigheder. De blev bortvist fra deres arbejdspladser og uddannelsessteder. Et par tusinde blev tvunget til slavearbejde i Saharas ørken.

På sporet af en arabisk redningsmand

Mens jøderne blev forfulgt, handlede arabere nøjagtig, som folk gjorde det i Europa. Nogle hjalp til med forfølgelserne eller udnyttede situationen til at tjene penge. De fleste ønskede hverken at se eller vide, hvad der skete, men enkelte satte alt på spil for at forhindre forbrydelserne.

Der er to årsager til, at en arabisk redningsmand først nu er blevet opsporet af Yad Vashem. Hidtil har få arabere (eller deres efterkommere) ønsket at blive fundet, og lige så få jøder har ønsket at lede. Både nutidens arabiske og mellemøstlige Holocaustbenægtelse, og fasttømrede jødiske forestillinger om muslimer har stået i vejen. Kun få ønsker at mindes den tid, hvor jøder og muslimer forstod at leve som naboer i nogenlunde fred og fordragelighed fra Atlanterhavet til den Persiske Golf. I 2006 blev en fortælling om, hvordan en araber havde reddet den jødiske *Boukris*-familie i Tunesien dog grundigt dokumenteret.

Historien om Boukris-familien

Historien begynder i november 1942. Den 11-årige jøde *Anny Boukris* og hendes familie fik en time til at pakke deres ting og forlade huset, da den tyske hær overtog magten i Tunesien. Deres hjem skulle bruges til at indkvartere tyske soldater, så familien måtte i hast søge tilflugt i en olivenoliefabrik. Her, et par kilometer uden for centrum i byen Mahdia på Tunesiens østkyst, boede de tæt sammen med tanter, onkler og andre slægtninge. Mændene skulle hver dag arbejde for tyskerne, men børnene kunne stadig gå frit på gaden. Det lokale marked forblev åbent, og koshermad var tilgængeligt.

På flugt igen

Sent en aften bankede det pludselig på døren. Udenfor stod den 32-årige *Khaled Abdul-Wahab*, søn af en tidligere tunesisk minister og rig jordejer. Han fortalte, at de alle var i stor fare og straks skulle komme med ham. Endnu engang måtte familien pakke deres ting i hast. Hele natten kørte Khaled frem og tilbage mellem fabrikken og farmen. Inden dag gry var det lykkedes at få de mere end 20 jøder i sikkerhed.

De næste fire måneder tilbragte Anny i skjul på Khaleds landsted i den lille by Tlelsa 30 km vest for Mahdia, indtil britiske tropper befriede området i april 1943. Først efter krigen fortalte forældrene Anny, hvorfor Khaled havde reddet familien.

Udset til voldtægt

Som en af byens fremmeste borgere var Khaled (1911-1997) ofte i kontakt med besættelsesmagten. Det viste sig, at tyskerne havde oprettet et bordel, hvor lokale kvinder blev udnyttet. Khaled kom jævnligt på stedet for at drikke tyskerne fulde og derefter opsnappe information fra berusede og uforsigtige soldater.

En aften faldt han i snak med en tysk officer, der betroede Khaled, at han havde udset sig en særlig attraktiv jødisk kvinde i byen.

Soldaten afslørede sin hensigt om at voldtage hende den følgende dag. Alle vidste, at unge kvinder ikke nødvendigvis overlevede et uønsket stævnemøde med en tysk soldat.

Ud fra tyskerens beskrivelse af kvinden forstod Khaled, at det måtte være Annys mor *Odette* han talte om. Da Khaled havde fået nys om officerens intention, hældte han rigeligt med vin på ham. Soldaten endte med at drikke sig under bordet, og Khaled tog straks til fabrikken, hvor Annys familie holdt sig skjult.

Det er usikkert, hvad der præcist ville være sket, hvis soldaten havde afsløret Khaleds redning af jøderne, men han kunne meget vel have mistet livet. Derfor er Khaled Abdul-Wahab nu nomineret til Israels største hæderstitel.

Khaled Abdul-Wahab i 1936

Italiensk legende reddede jøder fra udryddelse

Gino Bartali i Tour de France 1938

12 år efter sin død kan Gino Bartali blive tildelt fornem hædersbevisning i Israel for sit hemmelige arbejde under anden verdenskrig med at redde jøder fra Holocaust Ekstra Bladet 28. januar 2012

Gino Bartali er en af cykelsportens største helte og opnåede i sin karriere nærmest helgenstatus blandt italienske cykelfans. Det viser sig nu, at det ikke kun var som sportsmand, at han fortjener folkets hyldest. Under anden verdenskrig deltog han aktivt i bestræbelserne på at redde forfulgte jøder fra udryddelse i nazisternes dødslejre, og det anslås, at hans indsats var med til at redde 800 menneskeliv.

Den internationale cykleunion UCI meddeler, at Yad Vashem Museet i Israel i øjeblikket gransker historien om Bartali med henblik på eventuelt at erklære den italienske legende "retskaffen" ved posthumt at tildele ham den fornemme hædersbevisning *Righteous among the Nations*

Den tildeles personer, der har ydet en ekstraordinær indsats for at redde jøder, der ellers ville være gået tabt i det nazistiske udryddelsesapparat. En af dem, der har fået tildelt hæderen, er tyskeren *Oskar Schindler*, hvis liv og gerning blev skildret i den Oscar-vindende spillefilm 'Schindlers liste'.

Bartali gjorde aldrig stort væsen ud af, at han havde reddet menneskeliv. Han fortalte end ikke sin kone om sit virke, der bestod i at smugle dokumenter og pasfotos til et kloster, hvor falske id-kort blev fremstillet til jøder, der således kunne skjule deres afstamning.

Aktionen foregik i efteråret 1943. Han transporterede de vigtige dokumenter fra Firenze til San Quirico nær Assisi skjult i stellet og sadlen på sin cykel. Den 380 kilometer lange tur blev af vagtposter på ruten opfattet som en træningstur.

Detaljer om Bartalis aktion begyndte først for få år siden at dukke op i kraft af et forskningsprojekt, der fik vidnesbyrd fra en nonne i klostret. Bartali selv var ingen stor kilde til information. Han udtalte i et interview:

"Det gode er noget man gør, og ikke noget man taler om. Nogle medaljer hæftes på ens sjæl, ikke på ens jakke."

Bartali var sammen med *Fausto Coppi* den mest kendte italienske cykelrytter før anden verdenskrig. Han vandt Giro d'Italia i 1936 og 1937 og havde den rosa førertrøje gennem ialt 50 dage. Han vandt *Tour de France* to gange, første gang i 1938 og anden gang i 1948. Bartalis anden sejr i *Tour de France* 1948 placerede ham i historiebøgerne som rytteren med længst tid mellem to sejre i dette store etapeløb.

